

sjeća) knjiga je rezultat monografskih istraživanja u mjestu Nestelberg u gorju Ötscher sjeverozapadno od mjesta Maria Zell. Naseljeno sredinom XVIII st. isključivo drvosječama i njihovim obiteljima (**Herbert Killian: Kolonizacija i krčenje područja Ötscher**), ovo naselje traje do danas. Stanovnici se bave isključivo drvodjelstvom; svi ostali oblici gospodarstva tek su sporedne forme u borbi za održanje ove male i u sebe zatvorene zajednice (**Franz Schmidt: Zemljoradnja kao nuzzanimanje**). Upućeni samo na sebe i usko vezani s prirodom, razvili su veoma sabiraštvo i upoznali korisnost bilja svojega područja (**Erich Pauer: Oblici sabiraštva**). Kolika je bijeda vladala ovim krajem može se najbolje vidjeti u članku **Franza J. Griesshofera: O jelu i piću u Nestelbergu — strukturalno-funkcionalna analiza**. Budući da se ovdje radi o drvosječama, razumljivo je da je jedno poglavlje posvećeno i njihovom radu i životu na poslu. O tome piše **Hans Werner Bousska** u članku **Obrada drveća — tehnološka istraživanja**. **Gerhard Hanich** opisuje razvoj nastambi i stanovanja uopće (**Kuća i kućište**) a **Vladimira Bousska** nas upoznaje s promjenama u unutrašnjem uređenju kuća (**Unutrašnje uređenje i namještaj**). Opširan rad **Heinz Karl Starka: Kulturna difuzija i jezične promjene** posvećen je osobinama jezika ovoga kraja.

Na kraju treba napomenuti da se ovdje radi o naselju koje je do početka ovog stoljeća živjelo posve odvojeno od bilo kakvog utjecaja sa strane, upućeno samo na sebe u podmirivanju svojih potreba tako reći donedavna. Prva cesta do ovoga naselja sagrađena je tek 1956. godine a do toga doba su ljudi sve potrebno morali od obližnjeg mjesta prenositi na leđima ili čekati snijeg da prevezu na saonicama. Električna struja je u ovo selo došla tek 1968. Stoga je sasvim razumljivo da su ove dvije godine značile prekretnicu u životu naselja i bile točkom u vremenu od koje se naglo mijenja

život ovoga kraja. Tako su proučavatelji ovog mjesta imali mogućnosti da neposredno promatraju promjene kulture koje su u drugim dijelovima nama bliskog svijeta davno već završene.

Vlasta Domaćinović

Kulturelles Erbe und Aneignung. Festschrift für Richard Wolfram zum 80. Geburtstag, Herausgegeben von **Olaf Bockhorn** und **Helmut P. Fielhauer**, Veröffentlichungen des Instituts für Volkskunde der Universität Wien, Band 9, Wien 1982, 311 str.

Prva spomenica posvećena Richardu Wolframu izašla je 1966. u povodu njegova 65. rođendana kao 2. svezak Izdanja Instituta za evropsku etnologiju, kome je u ono vrijeme bio predstojnik, a obuhvatila je priloge njegovih kolega i prijatelja. Sada je međutim pred nama spomenica posvećena 80-godišnjici toga eminentnoga emeritiranog profesora bečkog sveučilišta, a sadržava radove njegovih bivših studenata da bi, kako je rečeno u predgovoru, pružila uvid u poticaje koje su oni dobili od svoga učitelja, te u ono što su oni od toga učinili.

S obzirom na slavlenikovu osobu posve je razumljivo da većina priloga obrađuje teme iz tzv. duhovne kulture, i to prije svega običaje. Valja odmah naglasiti da je jasno vidljiv novi pristup toj građi, pristup koji je vrlo kritičan prema mitovima o kontinuitetu u tradicijskoj kulturi. Ovaj novi pristup međutim ne odbacuje historijsku komponentu, nego je dapače nastoji utvrditi čvrsto utemeljenim povijesnim podacima, kritikom izvora i preispitivanjem dosadašnjih interpretacija i zaključaka.

U tom je smislu **Olaf Bockhorn** u prilogu **Zrtveni ovan i žrtvovanje** obradio povijest istočnотиrolskih procesija u kojima hodočasnici vode ovna sa sobom. Stariji istraživači su redom interpretirali ove procesije kao tradiciju iz pretkrš-

čanskih vremena, bilo slavenskoga podrijetla (Karl Weinhold 1895, Ludwig Herold 1938; potkrepljivali su svoju tvrdnju usporedbom s poznatim gorskim »letećim« procesijama u južnoj Koruškoj), bilo kao kontinuitet još od venetskih ili ilirskih vremena naovamo (Leopold Schmidt 1947); u pomoć je prizivan i maloazijski Attisov kult (Stefan Karwiese 1973). Bockhorn je međutim pokazao da »paralele« i »dokazi« kojima se ranije rukovalo ne zadovoljavaju današnje kriterije (poznati koruški Vierbergelauf demitologizirao je Helge Gerndt 1973, i upozorio na kraj 15. stoljeća kao na vrijeme nastanka tih »letećih procesija«). Još živa legenda, međutim, kao i arhivski podaci pokazuju da se radi o zavjetnim procesijama iz vremena velikih epidemija kuge, vjerojatno nastalim oko 1635. godine.

Franz J. Griesshofer je u članku **Ranarnik Jagerl i Gertruda** obradio povijest dviju pokladnih lutaka natprirodne veličine, koje nose o pokladama kroz Bad Ischl. Franz Lipp je 1966. obje lutke uvrstio u red gigantskih ophodnih maski zapadne Evrope. Griesshofer je, međutim, proučavajući lokalnu predaju, novinske bilješke i arhivske izvore, upozorio na vjerojatnost da su mušku lutku dali izraditi domaći momci u povodu vjenčanja ranarnika Kaspara Dogmayra iz Bavorske s domaćom djevojkom Marijom Ottelijom Elsenwenger 26. 11. 1781. da bi im poslužila kao rekvizit u pokladnoj rugalici (rugaње došljaku posve je u skladu s pravima mjesne momačke družine). Lutka nevjeste Gertrude izrađena je međutim tek u veljači 1872. god.

Helmut P. Fielhauer obradio je u prilogu **Cvjetni osao i žetvena kruna** dva običaja iz Donje Austrije. Podnaslov članku je: Dvije skice o folklorizmu iz donjoaustrijskoga prazničkog kalendara. Prva skica prati sudbinu običaja vođenja kipa, koji prikazuje Isusa kako jaše na oslu, u procesiji na Cvjetnicu, i to od rekonstrukcije davno izumrla običaja

koju je poduzeo 1965. župnik u Altemarktu, preko urastanja u tradiciju do ukinuća 1980. godine (novi župnik) i reakcije na taj čin. Druga se bavi širenjem, preoblikovanjem i funkcijama običaja sa žetvenom krunom (u znatnoj mjeri odgovara bunjevačkoj Dužijanci).

Temama iz duhovne kulture bavili su se još Emil Schneeweis u prilogu **Funkcija u običaju i ikonografiji poljskih božićnih oblatni**, Werner Galler: **Hauerburschen, Kellerpensionisten, Saurier und Stixenkreuter** (četiri različita udruženja u gradiću Wolkersdorfu), Nikolaj Kolev: **Blagoslovi kod završetka gradnje kuće u Bugarskoj** (Kolev, danas na Sveučilištu Veliko Tirново, doktorirao je kod Wolframa 1969. god.), Hermann Steininger: **Obilazak granične linije u kotarevima Baden, Bruck na Lajti, Mödling i Beč-okolica**, te Clara Prickler »**Dugi ples**« iz **Kleinfrauenhaid** u svjetlu arhivskih istraživanja. U ovom prilogu obradena je neka vrsta kola, koja su se plesala na Duhovski ponedjeljak pred župnom crkvom. Ova pučka svečanost, koju su zdušno podupirali knezovi Esterhazy, vlasnici okolnih sela, ukinuta je oko 1770. Za nas je zanimljiv broj parova koji su plesali 1759. i 1765. god. Godine 1759. je od ukupno 136 parova iz 14 sela 41 par bio iz Cikleža, Trajštofa, Prodrštofa, Otave i Celindrofa, a 1765. od 158 parova njih 47 iz spomenutih hrvatskih sela.

Dva priloga obraduju etnomuzikološku problematiku: Gerlinde Haid, **Schmalnauerov rukopis — važan izvor za austrijsku narodnu glazbu**, i Helga Thiel, **I bin's a Steirerbua — by the rivers of Babylon**. Ostalim temama bavili su se Elisabeth Bockhorn: **Vrata i kapija** (figuralno i arhitektonsko ukrašavanje vrata, prozora i kapija u Mühlviertelu), Heinz C. Dosedla: **Ribolov stupicom u Murau i Mount Hagenu** (paralele između gornje Štajerske i Nove Gvineje), Gudrun Hempel: **Nakit iz kose**, Reingard Witzmann: **Imaginacija slike — popularna tiskana grafika oko 1800. u**

Beču, Hannelore Fielhauer: **Obrazovne institucije za radnike**. Wolf-dieter Zupfer pokušao je u prilogu **Donjoaustrijska etnologija: ekskluzivno** obračunati sa stranačkim protivnicima; tema je izvan Austrije neinteresantna, i nije nam posve jasno zašto je uvrštena u spomenicu.

Spomenicu zaključuju **Bibliografija Richarda Wolframa 1968—1982**, koju je sastavila Gertraud Liesenfeld, i **Popis disertacija** koje su nastale pod Wolframovim vodstvom (sastavio Olaf Bockhorn).

Vitimir Belaj

Minderheiten- und Regionalkultur. Vorträge des 4. Internationalen Symposium »Ethnographia Pannonica« in Bernstein 1978, Herausgegeben von **Olaf Bockhorn, Károly Gaál und Irene Zucker**, Veröffentlichungen der Ethnographia Pannonica Austriaca, Band 1, Wien 1981, 251 str.

Knjiga predstavlja zbornik referata održanih 1978. god. u Bernsteinu u Austriji na simpoziju Ethnographia Pannonica pod nazivom »Manjine i regionalna kultura«. O samom sastanku u Bernsteinu kao i o povijesti kratkog postojanja i rada etnologa vezanih za Ethnographiju Pannonicu obavještava nas u uvodnom članku (**Izvještaj o održanom sastanku**) **Olaf Bockhorn**.

Radovi u ovom zborniku su veoma raznorodni i teško ih je povezati u neke veće cjeline, no ipak ćemo to ovdje pokušati učiniti. Tako bi prvu veću grupu radova sačinjavali oni vezani za gradišćanske Hrvate. Problemom očuvanja tradicije u Gradišću bavi se **Dunja Rihtman-Auguštin (Istraživanje tradicionalne kulture Hrvata izvan zemlje)**. Autorica konstatira da je siromaštvo gradišćanskih Hrvata pridonijelo njihovoj izolaciji u ukupnom društvu i očuvanju tradicije. Promjenom ekonomskih odnosa pomalo se brišu razlike među grupama stanovništva koje nastavaju Gradišće. S druge strane upravo obrazovanje pridonosi naporima za jačanje etničke svijesti.

Autorica zaključuje da istraživanje nacionalnih manjina traži kompleksan interdisciplinarni studij. Konstatira da etnolozi ne mogu više kulturne procese promatrati s distancom jer u potrazi za identitetom moderan čovjek sve više uvlači folklor u svakidašnji život posebno intenzivno u mješovitim zajednicama kao što je to Gradišće. **Nives Ritig-Beljak** na temelju vlastitih **Istraživanja kod Hrvata u Gradišću** razmišlja o shvaćanju pojma manjina, o važnosti jezika kao jedne od oznaka manjina, kao i o istraživanju tradicionalne kulture. Ističe potrebu historijskih etnoloških istraživanja, ali i onih kod kojih istraživač sudjeluje u životu sela na duže vrijeme. Konstatira da zbog ekonomskog poboljšanja stanovništvo postaje polugradsko što unificira kulturu a u jezičnom smislu dolazi do diglosije što zahtijeva brzu intervenciju etnologa u prikupljanju seljačke terminologije i bazičnog rječnika. Gradišćanskim Hrvatima bavi se i **Gerhard Neweklowsky** u radu **Neki lingvistički aspekti istraživanja jezičnih manjina na primjeru gradišćanskog hrvatskog jezika**. Autor pokazuje izvanredno dobro poznavanje gradišćanskih Hrvata odnosno hrvatskih naselja i naseljavanja Hrvata po Austriji, Mađarskoj, Slovačkoj i Moravskoj. Analizira njihov jezik i daje iscrpan prikaz interferencija, odnosno utjecaja uglavnom njemačkog i nešto malo mađarskog na jezik gradišćanskih Hrvata. **Károly Gaál** u referatu **Monografska istraživanja pripovijedanja i uskoregionalna kultura** analizira pripovijedanje starijih pripovjedača u Gradišću i zaključuje da jezik manjina i njihova nacionalna opredijeljenost ne znače i kulturnu posebnost, odnosno očuvanje nacionalne kulture u tuđoj sredini. Istraživanja manjina su, po Gaálu, često usmjerena na traženje elemenata koji istraživanu grupu izdvajaju od sredine u kojoj živi. Pri tom izmiče spoznaja koliko od te tražene posebnosti sadržava i ostalo stanovništvo. Do ovih spoznaja dovela je Gaála analiza priča i pri-